

Щербанюк Василина Михайлівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДО СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЕЧІ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ

Слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться слідчим, прокурором з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1].

Аналіз практики розслідування втеч з місць позбавлення волі або з-під варті свідчить про те, що непоодинокими є випадки, коли під час проведення слідчого експерименту допускаються помилки, які не дозволяють використовувати його результати в суді. Саме тому під час підготовки до слідчого експерименту при розслідуванні розглядуваних злочинів слід звернути увагу на вирішення деяких проблемних питань, що можуть виникнути.

Так, однією з основних тактичних рекомендацій щодо проведення слідчого експерименту, вироблених криміналістичною наукою та практикою, є положення про те, що експеримент проводиться в обстановці, тотожній або максимально наближеній до тієї, в якій відбувалася подія (у тому ж місці – у певній будівлі, на конкретній ділянці відкритої місцевості, в ту ж саме пору року чи час доби тощо) [2, с. 348]. Враховуючи дану рекомендацію, слідчий експеримент при розслідуванні втеч, вчинених вночі, доцільно проводити у темну пору доби, однак при цьому потрібно мати на увазі, що виведення ув'язнених і засуджених з камер на побачення, а також за викликами забороняється під час прийому-здачі чергування (не більше однієї години), прийому їжі (сніданок, обід, вечеря) згідно з розпорядком дня, а також у нічний час [3, с. 68]. Відповідно до Типового розпорядку дня засуджених, сніданок триває з 06:50 до 07:10 год., обід – з 12:30 до 13:00 год., вечеря – з 19:00 до 19:30 год., а час для безперервного сну – з 22:00 до 06:00 год [4]. Крім того, відповідно до ст. 223 КПК України, проведення слідчих (розшукових) дій у період часу з 22:00 до 06:00 год. також не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного[1]. Тому, вважаємо, що в окремих випадках, коли, наприклад, встановити факт можливості бачити дії втікача у нічний час працівником охорони і нагляду, який ніс службу на вишці, що розташована по периметру основного загородження установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення, не представляється

можливим інакше, як шляхом проведення слідчого експерименту, вказану слідчу (розшукову) дію потрібно проводити при відповідному освітленні, але намагатися закінчити її до настання визначеного законодавством часу.

Також під час підготовки до слідчого експерименту необхідно вирішити питання забезпечення безпеки проведення слідчої (розшукової) дії, адже відповідно до ч. 4 ст. 240 КПК України проведення слідчого експерименту допускається за умови, що при цьому не створюється небезпека для життя і здоров'я осіб, які беруть у ньому участь, чи оточуючих, не принижуються їхні честь і гідність, не завдається шкода [1]. В зв'язку з цим, потрібно заздалегідь продумати алгоритм дій учасників слідчого експерименту для того, щоб виключити можливість настання ситуацій, в яких може виникнути небезпека для життя та здоров'я учасників даної слідчої (розшукової) дії та сторонніх осіб, а також унеможливити спроби вчинення повторної втечі підозрюваним шляхом забезпечення присутності озброєних працівників установи виконання покарань, попереднього ув'язнення чи конвойної служби поблизу місця, де проводиться слідчий експеримент. Крім того, доцільно розглянути можливість залучення до проведення слідчої (розшукової) дії замість підозрюваного статистів (спеціально підібраних осіб, які схожі за своїми анатомічними та функціональними ознаками з підозрюваним).

Під час вибору місця для проведення слідчого експерименту слід враховувати, що територія установ виконання покарань чи попереднього ув'язнення поділяється на різноманітні ділянки (житлова, промислова зона тощо), на окремих з яких може перебувати значна частина засуджених чи взятих під варту осіб. Враховуючи те, що під час проведення слідчого експерименту в більшості випадків демонструється спосіб учинення втечі, доступ сторонніх осіб до місця проведення слідчої (розшукової) дії має бути обмежений. Також з метою виключення можливості появи у засуджених чи взятих під варту осіб нової інформації про хід та результати розслідування кримінального правопорушення не допустимо їх залучення до участі в слідчому експерименті як його учасників [5, с. 84].

Наступним проблемним питанням, яке може виникнути під час підготовки до слідчого експерименту в установах виконання покарань чи попереднього ув'язнення, є виконання вимоги ст. 223 КПК України щодо проведення даної слідчої (розшукової) дії за участі понятих. У разі проведення слідчого експерименту на території установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення, доступ до якої стороннім особам обмежений через режимні вимоги, пошук та залучення понять викликає суттєві труднощі. Зазначимо, що чинне законодавство не забороняє залучати понятими засуджених чи взятих під варту осіб, за умови, що вони є незацікавленими особами. Однак, як ми зазначали вище, з метою недопущення розголошення інформації про хід розслідування, залучати понятими осіб, які взяті під варту або

відбувають покарання, навіть якщо вони не порушують порядок та позитивно характеризуються адміністрацією установи, є недопустимим. В даному випадку як понятих можливо залучати осіб з числа вільнонайманих працівників установи виконання покарань чи попереднього ув'язнення (поварів, прибиральників, медичного персоналу), а також осіб, які прибули на довготривале побачення [6, с. 234]. Однак, в першу чергу, слід розглянути можливість застосування безперервного відеозапису ходу проведення слідчого експерименту, за умови якого участь понятих є необов'язковою.

Загалом, достовірність результатів слідчого експерименту, а також правильність їх оцінки безпосередньо залежать від того, наскільки ретельно він був підготовлений та проведений. Специфіка розслідування втеч з місць позбавлення волі або з-під варти вимагає вирішення перед проведенням слідчого експерименту ряду організаційних і тактичних питань, а також зосередження особливої уваги на недопущення спроби повторної втечі підозрюваного під час його проведення, що вимагає відповідної кваліфікації слідчого.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 376 с.

2. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 1 / [А.Ф. Волобуєв, М.В. Даньшин, А.В. Іщенко та ін.]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової. Харків, 2018. 384 с.

3. Права людини за ґратами: практ. посіб. / О.О. Федорук, І.С. Яковець. К.: Асоціація УМДПЛ, 2016. 256 с.

4. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: Наказ Міністерства юстиції України № 2823/5 від 28.08.2018 р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>. (Дата звернення 12.10.2020 р.).

5. Вольф Н.Д. Особенности производства следственного эксперимента по делам о побегах из исправительных учреждений. Проблемы и перспективы развития уголовно-исполнительной системы России на современном этапе: материалы Всероссийской научной конференции адъюнктов, аспирантов, курсантов и студентов с международным участием. Самара: Самарский юридический институт ФСИН России. 2020. С. 83–85.

6. Худяков М.А., Владимиров С.В. Особенности производства следственного эксперимента в условиях исправительного учреждения. Проблемы и перспективы развития уголовно-исполнительной системы России на современном этапе: материалы Всероссийской научной конференции адъюнктов, аспирантов, курсантов и студентов с международным участием. Самара: Самарский юридический институт ФСИН России. 2019. С. 233–235.